

A manézsen innen és túl

Felhangzanak a fanfárok, kiallszanak a nézőtéri fények, elcsendesül a közönség. Varázslat kezdődik a manézsban. Gumiasztalon gumiemerek, izmos lábú lányok hatalmas golyókon kánkánt táncolnak, vágató lovak palál verik a porond fűrészpóráit, bohócok esnek csikos ruhákban, félelmetes oroszánok birkóznak idomárakkal, öt méter magas fémrudat egyensúlyoz fején a férfi, tetején forog-forog a nő...

Gondozója kivezeti Maxit, de egy percig sem üres a porond. Piccard Ferenc kétszáz napi „betevő falat” gyakorlására. A 6 Tokay csoport tagja, kétszáz éves artistadinasztia leszármazottja. Gyerekkora óta a cirkusz neki a világ. 1941-től artista. Egyedülálló ikáriszámokkal bejárták a világot, Távol-Keletől Amerikáig. Ezek a délutáni gyakorlások sohasem maradhatnak el.

tékesebb, Tóbiás Sándor főszatórmester — itt katonás rendnek kell lenni. Úgy kell mindennek egymásba kapcsolódni, mint az olajozott fogaskerekeknek.

A POROND SZTÁRJAI

Húsz évvel dolgozik jerrárszámokkal bejárták a világot, Távol-Keletől Amerikáig. Ezek a délutáni gyakorlások sohasem maradhatnak el.

— Vándorcirkuszos szeretnék lenni, mondja a sláger, pedig nem adják ingyen a sikert, a tapsokat. Mert nem a pénzért tesszük, amit tesszünk, hanem a legszebb muzsikáért, a közönség tapsáért.

„MOZDUL A CIRKUSZ”

— Száz-tíz modern, kényelmes lakókocsival járjuk az országot. Itt él együtt egy nagy közösségként a cirkusz artistagárdája és műszaki személyzete áprilistól október végéig — mondja Dunai Imre gazdasági igazgató. — Vége az utolsó szegedi előadásnak is. Éjjel 11 óra. Ahogy elszállingózik a közönség, megindul egy másfajta belső mozgás. Nem teltik bele három óra, s a sátor helyén ismét pusztaság, a cirkusz minden egyes alkotórésze a 16 vontatójárműn és a gépkocsikon van, hogy mánap délután 3 órakor már egy más városban álljon ismét.

— Ha mozdul a cirkusz — mondja az egyik legille-

— Az oroszánok felül ostopattogás hallatszák, „Oszályfőnöki órát tart a Sanyi!” — mosolyognak, akik hallják. Komlós Sándorról és nyolc oroszánjáról sokféle legenda kelt már szárnyra.

Felhangzanak a fanfárok, kiallszanak a nézőtéri fények, elcsendesül a közönség. Varázslat kezdődik a manézsban.

Tandi Lajos

BERCELI A. KÁROLY

Hullámsír

76.

Júlia, akit Jucinak hívtak odahaza, s a baráti körben is, nem volt különös szépség, de megnyugtató, szabályos arca bizonyos harmóniát árasztott, s ennek a harmóniának megvolt a belső fedezete is. Júlia derős, boldognak nevezhető teremtés volt, férjével jól élt, rigolyáit elviselte, vagy igyekezett észre se venni őket, mert tudta, hogy az ilyen észrevételek, figyelmeztetések idővel elmégesednek, s meglepő indulatokat robbantanak ki. Okos asszony volt, ahogy mondani szokták, s még azt sem tette soha szóvá, hogy Richter, a vén kujon, szívesen megnézi a fiatal lányokat, különösen az egészségtől duzzadó parasztlányokat, s máig is homály fedi, hogy az évekkel ezelőtt náluk szolgáló cselédlánnyal, aki Alsótanyáról szegődött hozzájuk, volt-e közelebbi kapcsolata. Annyi tény, hogy gyakran vizsgálta a szemét, mert fölfedezte, hogy rövidlátó, még a padlászobába is fölrendelte, de hogy aztán megfedkezett-e férjül hűségéről vagy sem, ez sohasem derült ki, már csak azért sem, mert Juci asszony ezt sohasem firtatta, a kis parasztszépség pedig jobbnak látta, ha odébbáll. Júlia valóban nem vette szívére a dolgot, a föltételezett félrelépést is megbocsátotta, ahogy inkább mosolygott, mint bosszankodott Richter macskós természetén, ami abban nyilvánult meg, hogy étkezésénél — merő szórakozottságból — lecsöpöntette a ruháját vagy vörös borkölcsöntött világozzsúrké mellényére, sáros cipővel lépett be a szobába, holott az előszobában

Egy foglalkozás jelene és jövője:

Ma is cselédek?

Háztartási alkalmazottnak hívta- akkor is, amikor a szó valódi értelmében cselédek voltak.

Ma is rang?

„A gazda feljelentésére a szolgáló mindjárt fogattassék el és 24 páltza botütésekkel megbüntetvén annyiszor mennyiszor, adják vissza gazdájának, ha pedig azt szolgálani nem akarná, küld- jék tömlőcbe” — szól az első, városi cselédekről szóló rendelet, az 1804-ben Pest megyében kiadott, 20 paragrafusból álló drákói szabályzat. Szigorúsága arra utal, hogy gyakori lehetett a cselédszökés. De az 1857-es cseléd szabályzat is az amerikai Dél néger rabszolgához hasonló alacsonyrendű embe- reként kezeli őket: „A cseléd gazdájának parancsait, intéseit és feddéseit tisztelettel és szerénységgel fogadni köteles.”

A századforduló Magyarországon státuszszimbólum volt alkalmazottat tartani, a jólét fokmérője volt, hány cseléd sürgölődik a házban. „Prolinak” számított a tisztviselő is, ha a felesége maga mosogatott, az értelmiségi, a közléstisztviselő, a katonatisztek rangjához tartozott az alkalmazott, s „leégett” ember volt az az ügyvéd, ahol a kliensnek nem a lány nyitott ajtót. Legtöbb cseléd a fővárosban 1910-ben volt: 70 ezer 114, s bár a lakosság száma 1920 körül Budapesten sokkal több volt, ezt a rekordot még a nagy gazdasági válság, — 1930 — években sem érték el, pedig akkor — a Katolikus Háziaszszonyok Szövetsége adatai szerint — új rétegek konkuráltak a falusi lányokkal: cselédként dolgozott egy, a közgazdasági egyetemet „summa cum laude” végzett lány, de báróné és kiöregedett lokáltáncosnő is.

Szegyélni való munka?

B. Judit 16 éves, itt és ma, 1972-ben háztartási alkalmazott.

„Faluról jöttem. Nem kap- tam olcsó albértet, meg a gyárat se tudtam megszokni. Visszavonulni nem akartam. A családnál, ahol dolgozom, van egy kis szobám. Két iskolás gyerek van, a teljes háztartást én vezetem. Hat- kor kelek és este 9 óra is van, mire vacsora után vég- kérek. Kivéve, ha tévét akarok nézni, akkor reggelre marad a mosogatás. Délután pedig 3 óra kimenőm van. Magam ostrom be a munkát, elége- detek velem és jól megva- gyunk, szívesen is dolgozom és szorgalmasan. Nem haj- szolnak és nem is élek vissza szeretetükkel. Hétszáz forin- tot, teljes kosztot és lakást kapok, alkalmazként aján- déköt is. Ha albértet fizet- nek, nem maradna ennyi keresetemből. Udvartól egy srác, de nem mertem neki megmondani még, mit dol- gozom.”

Most 16 éves. De ha jó is ez pillanatnyilag, egész élet- tében ezt akarja csinálni? Nem most kellene szakmát tanulni, jövőjét biztosítani? Nem gondolkozott ezen?

A faluról került cseléd- lányok sorsát megrázóan írta le Kosztolányi Dezső Edes Anna című regényében, mégis: akkor sem jutott el mindenki a véres lázadásig, ma meg okuk se igen van erre a lányoknak. Mert ha nem tetszik egy hely, men- nek edőbb, s ez a lehetőség a bánásmódot is meghatároz-

za. Segítségét a háztartási munkához nehéz kapni.

Az 1930-as válságévek alatt amúgy is megnőtt az öngyilkosságok száma, s még több hír jelent meg a lapok- ban lúgkötvet ivott cselédlá- nyokról. Vidéken, így Sze- gedén is jóval kevesebb volt a cseléd, de a Délmagyaror- szági akkori példáiban is sok cseléd-öngyilkosságról írtak. „Egy Somogyi-telepi lány a Dugonics téren köve- tett el öngyilkosságát. A 16 esztendő lány nem bírta a nehéz munkát, elbocsátották munkahelyéről” — olvashat- juk például a Cserkészlányok az öngyilkosjelöltek meg- mentéséről című cikkben (Délmagyarország, 1931. április 23.). De jótékonykodás- sal nem lehetett megmenteni a többnyire tanyákról beke- rült lányokat a testi-lelki ki- szolgáltatottságtól, hiszen az újság arról is hírt adott, hogy „80 filléres ingyénapszám van a tanyákon.”

Ma nem nagyrü pucc, ha- nem szükségszerűség, hogy a dolgozó asszonyok segítséget kapjanak. És mert a ház- tartási gépeknek azok a faj- táit, amelyek idő megtakarítást is biztosítanak, igen drágák, és a szolgáltatások díja is viszonylag magas, szükség van a „külső erőre”. A gépesített nyugati ház- tartásokban egyre kevesebb az alkalmazott. A gépek ott is drágák, de egyszerűen nincs szabad munkaerő. A jövő nálunk is ez, de egy- lőre még csak akad vállal-

kozó. Érdekes módon az al- alkalmazottak között a legke- vesebb nálunk is a 30 év körüliek száma, legtöbb az idősebb vagy egészen fiatal.

A társadalomnak is megterülni!

A háztartási alkalmazot- taknak 1945 előtt csak a Ta- nácskőházi társaság alatt volt szakszervezetük, ma a HVDSZ-hez tartoznak. Ér- dekvédelmük van tehát. Ki- hal-e ez a foglalkozás? A távolabbi jövőben, néhány formája bizonyára, de egye- lőre sokan vállalnak még heti pár órás „bejárást”, fő- leg az alacsony nyugdíjú asszonyok.

Inkább szóljunk arról, hogy még sokáig szükség lesz rájuk. Mert amellet, hogy emberi munkakörülménye- ket teremtsünk számukra, s ezt akár akarja a munkaadó akár nem, a nagy kereset mellett meg kell teremtenie, magvon forintos, megbecü- lendő a munkájuk. Ha egy dolgozó nő jól keres, meg- fizeti a 10-15 forintos óra- bért is, hogy jusson ideje pihenésre, szórakozásra, s nem utolsó sorban: legyen ideje és energiája a gyer- meknevelésre. Fontos ez a társadalomnak is! Mert ha azt számítjuk, hogy mennyit költ az állam egy-egy diplo- mós „kitanítottságra”, nem kézőmbő gazdaságilag az sem, hogy a felsőfokú kép- zettségi asszonyok energiá- ját ne kösse le a háztartás, hogy pihenjen, zavartala- nul, kevesebb családi gond- dal tudjanak helytállni. Ez persze mindenki számára fontos lenne, a szövődnék meg a bolti eladónőnek és orvostnőnek egyaránt. Csak- hogy nem olcsó mulatság! Megoldás az lenne, ha több cég vállalna Szegeden is takarítást. De egyelőre az egyetlen jelenlegi az Uni- verzál Ktsz is — mint azt Tóth András, a szolgáltató részleg ellenőre elmondta — súlyos munkaerő-hiánnyal küszködik; öt év alatt 30-ról 8-ra csökkent a takarítónő száma. Pedig szurologép, pad- lólefelő gép is van, mégsem vállalkozt el ezt a munkát. A rendszeres heti takarítást 13 forint 50 filléres óra- bérért, a festés utáni takarítást négyzetméterenként (anyagot is adva például a padlópoláshoz) 9 forint 60 fillérért végzik. De csak a megrendelések 50 százalékát tudják ellátni!

Szöke Mária

ismerte a fajtáját, s kész is volt rögtön a vá- lással. — No akkor, arme Leute, sohasem sza- badultok meg tőle. Soha, soha! Mert egy jun- ker makacs, önző és dölyfős, és több a gy- akorlati érzéke, mint az esze. S a politikához ez kell! Ez! Ez! Gyakorlati érzék. Jól mondtam?

— Jól, de azért az ész sem árt — neve- tett Bakay.

— Ah, smarni! Ti, magyarok mind ügyvédek akartok lenni, ugye, Gábor? S koldusok mar- radtok. Akinek nincs jogi diplomája, az nem is ember itt. De Angliában még a lordok is ke- reskednek, s övéké az egész világ. Na, was sagst dazu? Itt senki nem ért semmihez, csak a paragrafusokhoz, a szegény nép meg a pri- mitív földműveléshez. De hát ebből csak ten- gödni lehet, vagy — berügni —, s élesen, lár- mában kacagott.

— Az ifjúság éppen ezen a hamis szemléle- ten szeretne változtatni — szólalt meg végre Gábor. — Pesten, de itt is, ha összejönnek a diákok, sok szó esik arról az örökös dinom- dánomról, s a munka megvételéről. Mert — igazva van Vili bátyám — itt még mindig na- gyobb dicsőség, ha valaki reggelig mulat, elveri a fél vagyonát, s az utcan cigányszóval tánto- rog haza, hogy otthon kialudja a mamorát, de ha valaki a két keze munkájával keresi meg a kenyerét, alacsony rendű lénység tekintik.

— Ezt én is tanúsfíthatom — bólintott rá megértően Bakay. — A saját személyem rá a példa.

— Also, ezen segíteni kell, gyerekek — jár- kált le-föl az optikus szokása szerint. — Ez így nem mehet. Láttam, most Párizsban, hogy milyen remekül dolgoznak szerte Európában. Mi minden készül, s nálunk a legnagyobb dicsőség a hagyma és a paprika. No persze, ez is kell, én nagyon szeretem mind a kettőt, de ez nem elég! Das ist doch klar!

(Folytatjuk.)